

ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

στο σχέδιο νόμου "Τινευματική ιδιοκτησία και συγχρημάτων"

Προς τη Βουλή των Ελλήνων

I. Εισαγωγή

Η ανάγκη για σύνταξη νέου νόμου περί πνευματικής διοικησίας έχει γίνει αισθητή από πολλά χρόνια. Αρκεί να ξαφνερθεί ότι επιτροπή για το σκοπό αυτόν είχε συσταθεί από το Υπουργείο Δικαιοσύνης ήδη το 1938 υπό την προεδρία του τότε Συμβούλου και ύστερα Προεδρου του Συμβουλίου της Επεκρατείας Παναγ. Πούλιτσα. Παρόμοιες προσπάθειες έγιναν το 1959 και το 1978 αλλά έμειναν χωρίς αποτέλεσμα.

Κατά το χρόνο που μεσολάβησε τη ανάγκη έγινε πολύ επιτακτικότερη. Βεβαίως, ο νόμος που ισχύει από το 1920 (ν. 2387) έχει επανελημμένων τροποποιηθεί για να αντιμετωπίσει κάποιες επείγουσες ανάγκες, οι τροποποιήσεις όμως αυτές έχουν χαρακτήρα αποστασιακό και έγιναν χωρίς σύστημα, ανάλογα με την πίεση της μιας ή της άλλης κι ίσκης ομάδας, πολλές φορές με προχειρή τητα. Έτσι οι τροποποιήσεις αυτές δεν δίνουν λύση στα πολλά και μεγάλα προβλήματα που έχουν ανακύψει στο χώρο της πνευματικής διοικησίας.

Τα προβλήματα αυτά γεννήθηκαν κατά πρώτο λόγο από τις τεχνικές εξελίξεις. Αρκεί να αναφερθεί η ανάπτυξη της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, η δυνατότητα μετάδοσης των προγραμμάτων ιδίως της τηλεόρασης μέσω δορυφόρων ή με καλώδια, η δυνατότητα εύκολης και φτηνής αναπαραγωγής έργων, έξω από κάθε δυνατότητα ελέγχου, με τη φωτοτυπία και με την αντυγραφή ταινιών ή κασετών μαγνητοφόνου ή βίντεο, η συνακόλουθη ανάπτυξη της κασετοπειρατείας και ακόμα, τελευταίο και σπουδαιότερο, η ανάπτυξη των ηλεκτρονικών υπολογιστών που αφ' ενός μεν μπορούν να παράγουν ή να αναπαράγουν έργα, αφ' ετέρου δε χρειάζονται για να λειτουργήσουν με νέα πρωτόγνωρη μορφή έργων, τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Όλα αυτά τα φαινόμενα κάνουν το νόμο περί πνευματικής διοικησίας του 1920 απρόσφορο για μια αποτελεσματική προστασία των πνευματικών δημιουργών. Σαυτά έρχεται ανάγκη να προστεθεί η ένταση της διεθνούς επικοινωνίας, π.χ. ένναει νέες δυνατότητες διακρατικών προσβολών της πνευματικής διοικησίας και έτσι επιτείνει την ανάγκη μιας αποτελεσματικότερης διεθνούς προστασίας της. Προς την κατεύθυνση αυτήν κινήθηκαν και κινούνται διεθνείς οργανισμοί όπως η Παγκόσμια Οργάνωση Διανοητικής Ιδιοκτησίας (Organisation Mondiale de la Propriété Intellectuelle, Ο.Μ.Ρ.Ι.), η Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών για την Παιδεία, την Εποπτήμη και τον Πολιτισμό (United Nations Education Science and Culture Organisation, U.N.E.S.C.O.), η Γενική Συμφωνία για το Εμπόριο και τις Διατυπήσεις (General Agreement on Trade and Tariffs, G.A.T.T.), η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, το Συμβούλιο της Ευρώπης, και άλλες.

Τα περισσότερα κράτη, αναπτυγμένα και σε ανάπτυξη, έχουν πρόσφατα αναθεωρήσει τις νομοθεσίες τους περί πνευματικής διοικησίας, ακόμα και εκείνα που είχαν νόμους πολύ νεότερους από τον ελληνικό. Έτσι, ως παράδειγμα στην Ισπανία ισχύει νέος νόμος από το 1987, στο Ηνωμένο Βασίλειο από το 1988 ενώ η Γαλλία με τελευταίο βασικό νόμο από το 1957 τον αναθεώρησε το 1985, η Γερμανία με τελευταίο βασικό νόμο από το 1965 τον αναθεώρησε επανελημμένως το 1969, 1970, 1973, 1974, 1985, 1986,

1990, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής με τελευταίο βασικό νόμο από το 1976 τον αναθεώρησαν, επανελημμένως το 1980, 1982, 1984, 1988, 1990.

Για τη σύνταξη του νομοσχεδίου ελήφθησαν υπόψη διάφορες από τις νομοθεσίες. Ακόμα ελήφθησαν υπόψη οι διαφανέμενες τάσεις μελλοντικών εξελίξεων της πνευματικής διοικησίας, που εκφράζονται στο υπό επεξεργασία από τον Ο.Μ.Ρ.Ι. σχέδιο "Υποδεγματικών Διατάξεων" περί πνευματικής διοικησίας, στις πρώτες προεργασίες από τον Ο.Μ.Ρ.Ι. για τη σύνταξη πρόσθετου πρωτοκόλλου στη Διεθνή Σύμβαση Βέρνης, στις εργασίες που γίνονται από εμπειρογνώμονες και από την Επιτροπή της Ε.Ο.Κ. ή από εμπειρογνώμονες του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Οδηγία της Ε.Ο.Κ. της 14.5.1991 "περί νομικής προστασίας των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών", δεσμευτική για την Ελλάδα, δεν ελήφθηκε απλώς υπόψη αλλά καθόρισε το περιεχόμενο των σχετικών διατάξεων του νομοσχεδίου. Παρόλα αυτά, το νομοσχέδιο δεν ακολουθεί κάποιο ένο πρότυπο, αλλά είναι νομοθέτημα νέο και πρωτότυπο, εμπνεόμενο από τις ένες λύσεις αλλά λαμβάνοντας κυρίως υπόψη του τα ελληνικά πραγματικά δεδομένα και το ελληνικό νομικό σύστημα.

Αφετηρία και κατευθυντήρια γραμμή του προτεινόμενου νομοσχεδίου είναι η πληρέστερη και αποτελεσματικότερη δυνατή προστασία των πνευματικών δημιουργών. Κι αυτό γιατί η προστασία της πνευματικής διοικησίας αποτελεί προστασία της δημιουργίας και της δημιουργικότητας, επιβράβευση του πνευματικού μόχου και κίνητρο για συμβολή στην ανάπτυξη του πολιτιστικού μας επιπέδου και της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Η μέριμνα του νομοσχεδίου για την προστασία των πνευματικών δημιουργών εκδηλώνεται σε πολλές επιμέρους διατάξεις όπως π.χ. στην αναγνώριση της αρχής ότι μόνο φυσικά πρόσωπα μπορούν να θεωρηθούν πνευματικοί δημιουργοί, στην προστασία του ηθικού δικαιώματος, στην παράταση της διάρκειας του δικαιώματος, στη θέσπιση κανόνων αναγκαστικού δικαιου για τις συμβάσεις μεταξύ πνευματικών δημιουργών και προσώπων που συμπράττουν στην εκμετάλλευση των έργων τους, στην επιταγή ότι ακόμα κι αν υπάρχει μίσθωση εργασίας για τη δημιουργία πνευματικού έργου αρχικός δικαιούχος γίνεται πάντα ο μισθωτής. Τα θέματα αυτά και άλλα επισπεύδονται παρακάτω στα οικεία κεφάλαια.

Το νομοσχέδιο ακολουθεί κατάταξη της ύλης λίγο-πολύ καθιερωμένη διεθνώς. Αρχίζει με διατάξεις για το αντικείμενο και το περιεχόμενο του δικαιώματος (κεφάλαιο 1), προχωρεί στον καθορισμό του αρχικού υποκειμένου (κεφ. 2) για να περιλαβεί ακολούθως διατάξεις για τη μεταβίβαση, την εκμετάλλευση και την άσκηση του δικαιώματος (κεφ. 3), για τους περιορισμούς του (κεφ. 4), τη διάρκεια της προστασίας του (κεφ. 5). Ακολουθούν ειδικές διατάξεις για ορισμένες συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης (κεφ. 6) και για τα προγράμματα των ηλεκτρονικών υπολογιστών (κεφ. 7). Τα επόμενα κεφάλαια αφιερώνονται στα συγγενικά δικαιώματα (κεφ. 8), και στη συλλογική διαχείριση των δικαιωμάτων (κεφ. 9). Ακολουθούν διατάξεις για κάποια μέτρα πρόληψης των προσβολών της πνευματικής διοικησίας (κεφ. 10) και για τις κυρώσεις που επέρχονται σε περίπτωση προσβολής (κεφ. 11). Το νομοσχέδιο τελειώνει με ορισμένες τελεκές και μεταβατικές διατάξεις (κεφ. 12). Στην κατάταξη της ύλης άξιο να σημειωθεί είναι ότι τα προγράμματα των ηλεκτρονικών υπολογιστών αναγνωρίζονται μεν στο πρώτο κεφάλαιο ως αντικείμενο της πνευματικής διοικησίας, η ιδιαίτερη όμως ρύθμιση τους περιλαμβάνεται σε χωριστό κεφάλαιο. Πρέπει ακόμα να σημειωθεί ότι οι διατάξεις για τα συγγενικά δικαιώματα έχουν περιληφθεί σε ιδιαίτερο κεφάλαιο μέσα στο κύριο σώμα του νόμου - κι όχι σε είδος παραρτήματος - έτσι

ώστε να εφαρμόζονται και σ' αυτά οι διατάξεις για τη συλλογική διαχείριση και για τις κυρώσεις.

II. Το αντικείμενο και το περιεχόμενο του δικαιώματος (κεφ. 1)

Στο πρώτο άρθρο προβάλλονται σαφώς τα δύο είδη δικαιωμάτων που καλύπτονται από τον όρο "πνευματική ιδιοκτησία", το περιουσιακό και το ηθικό δικαίωμα. Με τον τρόπο αυτόν εξαιρέται η αναγνώριση και η προστασία όχι μόνο των περιουσιακών συμφερόντων που έχει ο έντονος σε σχέση με το έργο του αλλά και του ηθικού δεσμού που υπάρχει ανάμεσα στο δημιουργό και το δημιουργημά του. Η ρύθμιση αυτή ακολουθεί την παράδοση που ισχύει στην Ελλάδα (αν και χωρίς ρητή γενική ρύθμιση στο νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας) και σ' όλη την ηπειρωτική Ευρώπη, καθώς και στη Διεθνή Σύμβαση Βέρνης, παράδοση που διαφέρει από τα αγγλοσαξωνικά δικαια, όπου το ηθικό δικαίωμα προστατεύεται μόνο αποσπασματικά ή με άλλες διατάξεις.

Στο δεύτερο άρθρο περιέχεται μια εκτενής απαρίθμηση των πνευματικών δημιουργημάτων, που αναγνωρίζονται ως αντικείμενα της πνευματικής ιδιοκτησίας, δηλαδή ως έργα. Η απαρίθμηση καλύπτει μεν τους κυριότερους τομείς πνευματικής δημιουργίας αλλά ρητά υποδηλώνει ότι έχει ενδεικτικό χαρακτήρα κι ότι, επομένως, προστατεύεται κάθε πνευματικό δημιουργημα μεριφής άσχετα από το αν περιέχεται ή όχι στην απαρίθμηση. Προϋπόθεση της προστασίας είναι η πρωτοτυπία του έργου, η έννοια όμως της πρωτοτυπίας δεν ορίζεται ειδικότερα από το νόμο και αφήνεται στην κρίση του ερμηνευτή και του δικαστή. Στην παράγραφο 3 κατατάσσονται ρητά μεταξύ των πνευματικών δημιουργημάτων τα προγράμματα των ηλεκτρονικών υπολογιστών σύμφωνα με την Οδηγία της Ε.Ο.Κ. της 14.5.1991. Η Οδηγία αυτή απαιτεί να προστατεύονται τα προγράμματα των ηλεκτρονικών υπολογιστών με ρητή εξομοίωση τους προς τα "λογοτεχνικά" έργα (literaires) αλλά η κατηγορία αυτή έργων αποδίδεται στο νομοσχέδιο με τον όρο "έργα λόγου" (για να καλύπτει κέθες κείμενο ακόμα και π.χ. επιστημονικό) κι έτσι η εξομοίωση γίνεται προς αυτήν την κατηγορία, χωρίς αυτό να αποτελεί απόκλιση από την Οδηγία. Τέλος, στο ίδιο άρθρο, διατυπώνονται ρητά δύο κανόνες, που αποτελούν ισχύον δίκαιο ερμηνευτικά συναγόμενο: (α) η ανεξαρτησία της προστασίας από κάθε κρίση περί της αξίας του έργου, από τον προσρ.σμό του (ενδεχομένως για κάλυψη και πρακτικών αναγκών) και από την ενδεχόμενη προστασία του και από άλλους κανόνες (π.χ. περί σχεδίων και υποδειγμάτων κ.λπ.); (β) η μη προστασία ορισμένων "έργων" που αποτελούν έκφραση πολιτισικής βούλησης ή που δεν αποτελούν προσωπικά δημιουργήματα.

Το τρίτο άρθρο απαριθμεί (ενδεικτικά) τις επιμέρους έξουσίες που απορρέουν από το περιουσιακό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού. Στο άρθρο αυτό, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα εξής σημεία: α) ότι ρητά αναγνωρίζεται η εξουσία της εκμίσθωσης, του δανεισμού και της επιβολής περιοριστικών όρων κατά τη μεταβίβαση του έργου, που σημαίνει ότι ο δημιουργός μπορεί να εισπράττει ιδιαίτερη αμοιβή από τους τρεπούς αυτούς εκμετάλλευσης του έργου (π.χ. την εκμίσθωση βιντεοκασετών) και από κάθε τρόπο πέρα από τους περιοριστικούς όρους που έχει θέσει (π.χ. χρήση δίσκου των εμπορίου για ραδιοφωνικές εκπομπές); (β) ότι ρητά εξομοίωνται προς ραδιοτηλεοπτική μετάδοση ή μετάδοση έργων με υλικούς αγωγούς (καλώδια ή οπικές ίνες) ή μεσω δορυφόρων (χωρίς διάκριση μεταξύ δορυφόρων άμεσης λήψης και δορυφόρων από σημείο σε σημείο); (γ) ότι καθιερώνεται δικαίωμα απαγόρευσης της εισαγωγής ανπτύπων, που

έχουν παραχθεί στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού ή με συναίνεση τυπικά περιορισμένη.

Το τέταρτο άρθρο απαριθμεί (ενδεικτικά) τις επιμέρους εξουσίες, που απορρέουν από το ηθικό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού. Πέρα από τις εξουσίες που είναι ίση γνωστές στο ισχύον δίκαιο (εξουσία της δημιούρησης, αναγνώριση της πατρότητας, περιφρούρηση της ακεραιότητας του έργου και εξουσία προσπέλασης στο έργο), το νομοσχέδιο εισάγει και τη λεγόμενη εξουσία της "μετάνοιας", δυνατότητα υπαναχώρησης από τις συμβάσεις που οδηγούν σε παρουσίαση του έργου στο κοινό σε περίπτωση μεταβολής των πεποιθήσεων του δημιουργού ή των περιστάσεων αλλά βέβαια με πρόβλεψη αποζημίωσης του αντισυμβαλλομένου και με ρυθμίσεις, που αποτρέπουν την προσχηματική επίκληση λόγω συνειδησης. Το ηθικό δικαίωμα διαχωρίζεται σαφώς ως προς τη μεταβίβαση και τη δυνατότητα μεταβίβασης από το περιουσιακό δικαίωμα (βλ. και άρθρο 12 παρ. 2).

Το πέμπτο άρθρο εισάγει μια σπουδαία καινοτομία για την προστασία των δημιουργών έργων των εικαστικών τεχνών (ζωγραφικής, γλυπτικής, κ.λπ.).

Αφετηρία της ρύθμισης είναι η διατίστωση ότι συχνά τα έργα των εικαστικών τεχνών αποκτούν μεγάλη εμπορική αξία με την πάροδο του χρόνου, μετά την καθιέρωση του καλλιτέχνη ή και μετά το θάνατό του. Έτσι μπορεί ένας καλλιτέχνης (ή οι κληρονόμοι του) να βλέπουν έργα που αρχικά πιούληθκαν "για ένα κομμάτι ψωμί" να πουλώνται με ανιίνιμο ολόκληρη περιουσία. Κρίνεται δίκαιο να εισαχθεί και στη χώρα η ρύθμιση που ισχύει κι αλλού: να συμμετέχει ο δημιουργός με ένα μικρό ποσοστό της τιμής σε κάθε μεταπώληση του έργου. Για να αποτραπεί το ενδεχόμενο εκμετάλλευσης των δημιουργών με την "προεξόφληση" αυτής της εξουσίας, απαγορεύεται η μεταβίβασή της μεταξύ ζώντων.

III. Το αρχικό υποκείμενο του δικαιώματος (κεφ. 2)

Το έκτο άρθρο καθιέρωνε τη λεγόμενη "αρχή της αλήθειας" στον προσδιορισμό του αρχικού δικαιουχού της πνευματικής ιδιοκτησίας: δικαιούχος γίνεται το πρόσωπο που δημιούργησε το έργο. Κατά συνέπεια, αρχικός δικαιούχος της πνευματικής ιδιοκτησίας μπορεί να είναι μόνο φυσικά πρόσωπα - οι τυχόν χρηματοδότες της δημιουργίας όπως π.χ. οι εργοδότες του δημιουργού και, προπάντων, οι παραγωγοί οι πτυκαούστικών έργων μπορεί να αποκτούν το περιουσιακό δικαίωμα μόνο δευτερογενώς, με μεταβίβαση, λαμβάνεται όμως μέριμνα (Άρθρ. 8 και 31) για την κατεύχυρωση της νομικής τους θέσης. Ο κανόνας της αρχικής κτήσης του δικαιώματος από τον ίδιο το δημιουργό δεν κάμπτεται με αντίθετες συμφωνίες. Εξάλλου, για μεγαλύτερη σαφήνεια, επαναλαμβάνεται και ρητά ο κανόνας της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης, ότι η κτήση του δικαιώματος γίνεται χωρίς να απαιτείται καμιά διατύπωση (π.χ. κατάθεση του έργου όπως για άλλα διανοητικά δημιουργήματα της βιομηχανικής ιδιοκτησίας ή στο εσωτερικό δίκαιο των Η.Π.Α.).

Το έβδομο άρθρο αποδίδει, διευκρινίζοντάς τους κανόνες, που αποτελούν ισχύον δίκαιο για τα έργα που δημιουργήθηκαν σε συνεργασία ή που είναι προϊόν συλλογικής εργασίας ή που είναι σύνθετα από περισσότερα μέρη δεκτικά χωριστής εκμετάλλευσης.

Το ύγιδο άρθρο επαναλαμβάνει, για την περίπτωση έργων που δημιουργήθηκαν από δημιουργούς σε σχέση εργασίας ή έργυς, τη γενική αρχή του άρθρου 6 σύμφωνα με την οποία αρχικός δικαιούχος της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι πάντα ο πραγματικός δημιουργός του έργου. Λαμβάνεται όμως μέριμνα για την πρεστασία του έργου. Αεμβάνεται όμως μέριμνα για την πρεστασία του έργου ότι αυτοδίκαιη μεταβίβαση σ' αυτόν των

εξουσιών από την πνευματική ιδιοκτησία που είναι αναγκαίες, σύμφωνα με το σκοπό της σύμβασης – κι αυτό εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη σύμφωνία.

Έτσι π.χ. ο δημοσιογράφος θα θεωρείται ότι μεταβιβάζει στον εκδότη της εφημερίδας όπου εργάζεται ως μισθωτός την εξουσία της δημοσίευσης του κειμένου, που έχει συγγράψει στην εφημερίδα όχι όμως και άλλες εξουσίες όπως π.χ. την έκδοση σε βιβλίο συλλογής άρθρων ή τη μετάφραση του άρθρου ή τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοσή του.

Το ένατο άρθρο αποδίδει ισχύον δίκαιο ορίζοντας ότι ο σκηνοθέτης τεκμαίρεται δημιουργός του οπτικοδικού έργου. Αν δημιουργίες παλαιότερες ή έργα ειδικά προορίζονται για το κινηματογραφικό έργο (μυθιστόρημα, σενάριο, σκηνικά, κοστούμα, μουσική κ.λπ.), απλώς ενωματώθηκαν στο έργο αυτό, εφαρμόζεται το άρθρο 7 για τα συλλογικά και τα σύνθετα έργα.

Το δέκατο άρθρο διευκολύνει την απόδειξη της ιδιότητας του δημιουργού και, επομένως, αρχικού δικαιούχου της πνευματικής ιδιοκτησίας, μια απόδειξη που μπορεί να είναι δύσκολη, καθώς το γεγονός της πνευματικής δημιουργίας δεν πραγματοποιείται κατά κανόνα σε χώρους δημόσιους. Καθιερώνεται τεκμήριο, μαχητό βέβαια, ότι δημιουργός είναι το πρόσωπο του οποίου το όνομα αναγράφεται στο έργο. Το τεκμήριο αυτό αποδίδει δίκαιο, που ίσχυε όχι λόγω ρητής άταξης της ελληνικής νομοθεσίας αλλά κατ'εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης. Στο ίδιο άρθρο προβλέπεται και ένα τεκμήριο δικαιούχου της πνευματικής ιδιοκτησίας σε προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών ή σε οπτικοκουστικά έργα: στις περιπτώσεις αυτές οι δημιουργοί είναι ή μπορεί να είναι πολυάριθμοι και η απόδειξη της μεταβιβάσης στον παραγώγο ή τον εργοδότη θα παρουσιάζει μεγάλες πρακτικές δυσκολίες – για αυτό και ευκολύνεται με το τεκμήριο. Τέλος διευκρίνιζεται ότι όλα αυτά τα τεκμήρια είναι μαχητά.

Το ενδέκατο άρθρο, αποδίδοντας κατά βάση ισχύον δίκαιο, καθιερώνει ορισμένες περιπτώσεις όπου, κατ'απόκλιση από τον κανόνα, η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται αρχικώς από πρόσωπο διάφορο από το δημιουργό, κατά πλάσμα. Αυτή η πλασματική κτήση, που προβλέπεται για τις περιπτώσεις δημοσίευσης έργων ανωνύμων ή με ψευδώνυμο και έργων δημιουργών, που έχουν πεθάνει πριν από τόσα χρόνια ώστε έχει λήξει η πνευματική ιδιοκτησία, καθιερώνεται για να μη μείνουν τα έργα αυτά απροστάτευτα. Τη λύση της πλασματικής κτήσης υιοθετούν το ισχύον δίκαιο και η Διεθνής Σύμβαση Βέρνης.

IV. Μεταβιβαση, εκμετάλλευση, άσκηση (κεφ. 3)

Το δωδέκατο άρθρο δίνει απάντηση στο ερώτημα αν η πνευματική ιδιοκτησία μπορεί να μεταβιβασθεί ή όχι. Για το περιουσιακό δικαίωμα ακολουθείται η λύση που ισχύει στην Ελλάδα και σε πολλά άλλα κράτη (Γαλλία, Ιταλία, αγγλοσαξονικά κράτη) ότι είναι δικαίωμα ελευθέρως μεταβιβαστό (αντίθετα στη Γερμανία όπου όμως, με τη δυνατότητα σύστασης εμπραγμάτων δικαιωμάτων, το αποτέλεσμα δεν διαφέρει ουσιαστικά). Αντίθετα, το ηθικό δικαίωμα, άμεσα συνδεδεμένο με την προσωπικότητα του δημιουργού, δεν μπορεί να μεταβιβαστεί μεταξύ ζώντων πράγμα που όμως δεν οπιμαίνει ότι δεν μπορεί να υποβληθεί σε συμβατικούς περιορισμούς (βλ. άρθρο 16). Το ηθικό δικαίωμα, κατ' απόκλιση από όσα θεσπίζει ο Αστικός Κώδικας γενικά για το δικαίωμα της προσωπικότητας (άρθρ. 57) προβλέπεται κληρονομήτο και αυτό για να περιέχεται στους κληρονόμους του πνευματικού δημιουργού με όσους περιορισμούς αυτός είχε συμβατικά αποδεχτεί ενόσω ζούσε. Ακόμη διευκρίνιζεται ότι οι κληρονόμοι δεν ασκούν το ηθικό δικαίωμα κατά την ελεύθερη κρίση τους αλλά, αν έχει εκφρασθεί

μητρά κάποια θέληση του δημιουργού, σύμφωνα με τη θέληση αυτή.

Το δέκατο τρίτο άρθρο διευκρίνιζει τις έννοιες της σύμβασης εκμετάλλευσης (όπου ο αντισυμβαλλόμενος του δημιουργού έχει και δικαίωμα αλλά και υποχρέωση να προβεί στην εκμετάλλευση του έργου) και της σύμβασης άδειας εκμετάλλευσης (όπου ο αντισυμβαλλόμενος έχει μόνο δικαίωμα να εκμεταλλευθεί το έργο – η υποχρέωσή του περιορίζεται στην καταβολή της αντιπαροχής είτε μόνον αν κάνει την εκμετάλλευση είτε έτοι μι αλιώς), καθώς και την περαιτέρω διαστολή ανάμεσα σε συμβάσεις και άδειες αποκλειστικές ή μη αποκλειστικές. Ιδιαίτερη σημασία έχει η ρύθμιση που στις αποκλειστικές συμβάσεις ή άδειες εκμετάλλευσης νομιώνοποιεί τον αντισυμβαλλόμενο στην προστασία του δικαιώματός του έναντι τρίτων, μολονότι το δικαίωμά του είναι μόνο ενοχικό. Έτσι οι εκδότες ή οι θεατρικοί επιχειρηματίες ή ακόμα και ραδιοτηλεοπτικοί φορνανιατικοί θα δικαιούνται να διώξουν όποιον τρίτο προσβάλλει την εξουσία που δικαιούνται να εκμεταλλευτούν παρά την τυχόν αδιαφορία του δικαιούχου της πνευματικής ιδιοκτησίας (που μπορεί να είναι και αδιαφορία εξαγορασμένη). Το άρθρο τελειώνει με έναν ερμηνευτικό κανόνα υπέρ του μη αποκλειστικού χαρακτήρα των συμβάσεων και των άδειών εκμετάλλευσης.

Το δέκατο τέταρτο άρθρο, αντίθετα με το ισχύον δίκαιο, καθιερώνει τον έγγραφο τύπο ως απαραίτητο για το κύρος κάθε δικαιοπραξίας που αφορά την πνευματική ιδιοκτησία.

Το δέκατο πέμπτο άρθρο καθιερώνει τη δυνατότητα συμβατικού μερισμού του περιουσιακού δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας αλλά και της καθεμιάς από τις εξουσίες που το απαρτίζουν δηλαδή τη δυνατότητα να υποβληθεί η καθεμιά από αυτές σε μεταβιβαση ή σε συμβάσεις ή άδειες εκμετάλλευσης περιορισμένες κατά το αντικείμενό τους, τη διάρκεια, τον τόπο, το σκοπό κ.λπ. Η ρύθμιση αυτή, σύμφωνα και με το ισχύον δίκαιο, απορρέει από την άνλη φύση του αντικειμένου του δικαιώματος και επιτρέπει στον πνευματικό δημιουργό την είσπραξη χωριστής αμοιβής για καθεμιά από τις δυνατές χρήσεις του έργου του. Παράλληλα, στο ίδιο άρθρο, καθιερώνονται διάφοροι ερμηνευτικοί κανόνες για την έκταση της μεταβιβάσης ή της σύμβασης ή της άδειας εκμετάλλευσης.

Το δέκατο έκτα άρθρο διευκρίνιζει ότι η άσκηση του ηθικού δικαιώματος συχνά συμπίπτει με την κατάρπιση σύμβασης για την ανοχή πράξεων αντίθετων προς το περιεχόμενό του και καθορίζει τη δεσμευτικότητα αυτών των συμβάσεων.

Το δέκατο έβδομο άρθρο διευκρίνιζει ότι η μεταβιβαση του υλικού φορέα όπου έχει ενσωματωθεί το έργο δεν δίνει δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στο νέο κτήτορα, ρύθμιση που έχει σημασία κυρίως στην περίπτωση μεταβιβασης του πρωτοτύπου ενός έργου των εικαστικών τεχνών γιατί έτσι παραμερίζεται κάθε αμφιβολία για το ότι ο αγοραστής του πίνακα ή του γλυπτού δεν μπορεί να το εκμεταλλευθεί (π.χ. εκθέτοντάς το ή αναπαράγοντά το).

V. Περιορισμοί του περιουσιακού δικαιώματος (κεφ. 4)

Το δέκατο όγδοο άρθρο αντιμετωπίζει το μεγάλο πρόβλημα που γεννιέται για την πνευματική ιδιοκτησία από τις τεχνικές εφευρέσεις, που διευκολύνουν την αναπαραγωγή του έργου (φωτοτυπίες, αποθήκευση σε πλεκτρονικούς υπολογιστές, μαγνητοτανίες κ.λπ.) σε βαθμό ώστε να βάζουν σε κίνδυνο την πνευματική ιδιοκτησία αδειάζοντάς την από κάθε ουσιαστικό περιεχόμενο.

Γιατί αν από ένα αντίτυπο μπορούν να αναπαραχθούν άπειρα (έστω σε χώρους που θεωρούνται ιδιωτικοί δηλαδή χωρίς να πρόκειται για κασετοπειρατεία ή για πειρατική αναπαραγωγή εντύπου, που προϋποθέτουν εμπορία του

προϊόντος της αναπαραγωγής) τότε φανερό είναι ότι οι πωλήσεις αντιτύπων θα περιοριστούν στο ελάχιστο, ότι κανένας δημιουργός δεν θα εισπράττει δικαιώματα αλλά και κανένας εκδότης δεν θα εξακολουθήσει ένα επάγγελμα οικονομικά απρόσφορο. Στο νομοσχέδιο επιχειρείται η αντιμετώπιση του προβλήματος με τέσσερις τρόπους: (α) ενώ καταρχήν αναγνωρίζεται, ως περιορισμός της πνευματικής ιδιοκτησίας, η δυνατότητα της ιδιωτικής αναπαραγωγής, τάσσεται η πρόσπλαση διπλά στην αναπαραγωγή πρέπει να γίνεται από τον ίδιο το χρήστη (β) διευκρινίζεται ότι δεν θεωρείται ιδιωτική χρήση η αναπαραγωγή από τους λεγόμενους "μεγάλους χρήστες" όπως είναι οι επιχειρήσεις, οι δημόσιες υπηρεσίες κ.λπ. – αυτοί χρειάζονται την άδεια των δικαιούχων της πνευματικής ιδιοκτησίας· (γ) καθορίζονται ως όριο της επιτρεπόμενης ιδιωτικής αναπαραγωγής, σύμφωνα άλλωστε και με τη Διεθνή Σύμβαση Βέρνης, το σημείο όπου η αναπαραγωγή θα εμπόδιζε την κανονική εκμετάλλευση του έργου όπως π.χ. όταν αναπαράγεται το σύνολο ή ουσιώδη τμήματα του έργου· (δ) εισάγεται ειδική επιβάρυνση 5% στην τιμή των αντικειμένων που χρησιμοποιούνται για την αναπαραγωγή (φωτοτυπικά μηχανήματα, ειδικό φωτοτυπικό χαρτί, κασετόφωνο, μαγνητικές ταινίες κ.λπ.). Τα ποσά που έτοιμοι θα καταβάλλονται σε οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης της πνευματικής ιδιοκτησίας ή θα διανέμονται στους δημιουργούς των οποίων αναπαράγονται έργα και στους δικαιούχους συγγενών δικαιωμάτων, που άμεσα ζημιώνονται από την αναπαραγωγή, ή θα διατίθενται για κοινωνικούς ή πολιτιστικούς σκοπούς των δημιουργών (π.χ. ιατροφαρμακευτική περιθαλψή και, γενικότερα κοινωνική ασφάλιση). Η καταβολή αυτής της επιβάρυνσης είναι το αντιστάθμισμα για την ελευθερία της ιδιωτικής αναπαραγωγής μέσα στα όρια που διαγράφει ο νόμος. Πέρα από τα όρια αυτά (π.χ. αναπαραγωγή στα πλαίσια μιας επιχειρήσης ή ολόκληρου του έργου κ.λπ.) εκτός από την καταβολή της επιβάρυνσης, που έτοιμοι και αλλιώς θα γίνεται, απαιτείται και άδεια του δικαιούχου.

Το δέκατο ένατο άρθρο καθιερώνει, ως περιορισμό της πνευματικής ιδιοκτησίας, τη δυνατότητα παράθεσης σύντομων αποσποτιμάτων από ξένα έργα στο μέτρο που αυτό είναι αναγκαίο για την επιστημονική τεκμηρίωση ή κριτική. Στο ισχύον δίκαιο, τέτοιος περιορισμός δεν προβλέπεται ρητά, θα στηρίζοταν όμως ασφαλά στην απαγόρευση καταχρηστικής άσκησης των δικαιωμάτων, μάλλον δε έχει ψαι θεμικά καθιερωθεί. Στο άρθρο αυτό όπως άλλωστε και στα δύο επόμενα προβλέπεται ρητή επιφύλαξη του ηθικού δικαιώματος του δημιουργού να μνημονεύεται το όνομά του σε κάθε περίπτωση αναπαραγωγής. Για την περιφρούρηση των συμφερόντων των εκδοτών προβλέπεται υποχρέωση μνείας και του ονόματος του εκδότη. Αν πρόκειται για μεταφρασμένα έργα, βεβαίως πρέπει να μνημονεύεται και το όνομα του μεταφραστή που είναι κι αυτός δημιουργός – γι' αυτό άλλωστε και δεν αναφέρεται ως ιδιαίτερη υποχρέωση η μνεία του ονόματός του.

Το εικοστό άρθρο προβλέπει περιορισμό της πνευματικής ιδιοκτησίας προκειμένου να αναπαράγεται μικρό τμήμα της συνολικής δημιουργίας ενός δημιουργού σε σχολικά βιβλία ή – μετά το θάνατο του δημιουργούσες ανθολογίες, πάντοτε εφόσον περιέχουν τμήματα των έργων περισσότερων δημιουργών. Στην πρώτη περίπτωση ο περιορισμός έχει σκοπό τη διευκόλυνση της έκδοσης βιβλίων για τα σχολεία και στη δεύτερη δικαιολογείται από τη δυσκολία αναζήτησης των κληρονόμων εφόσον οι ανθολογίες περιέχουν έργα περισσότερων δημιουργών.

Το εικοστό πρώτο άρθρο καθιερώνει περιορισμό της πνευματικής ιδιοκτησίας για χάρη της διδασκαλίας ή των εξετάσεων σε σχολεία και πανεπιστήμια όταν πρόκειται περί αναπαραγωγής έργου αναγκαίας για τις εκπαιδευτικές

διαδικασίες.

Στο εικοστό δεύτερο άρθρο καθιερώνεται περιορισμός της πνευματικής ιδιοκτησίας υπέρ βιβλιοθηκών και αρχείων ώστε να μπορούν ελεύθερα να αναπαράγουν έργα για τη δημιουργία εφεδρικού αντιτύπου ή για εμπλούτισμό άλλου παρεμφερούς ιδρύματος όταν δεν είναι δυνατή η προμήθεια του αντιτύπου στην αγορά.

Στο εικοστό τρίτο άρθρο προβλέπεται περιορισμός της πνευματικής ιδιοκτησίας για την αναπαραγωγή κινηματογραφικού έργου με σκοπό τον εμπλούτισμό του Εθνικού Κινηματογραφικού Αρχείου.

Στο εικοστό τέταρτο άρθρο καθιερώνεται η δυνατότητα ελεύθερης αναπαραγωγής όταν αυτό είναι αναγκαίο για δικαιοστική ή διοικητική χρήση – άλλη μια περίπτωση που στο ισχύον δίκαιο δεν προβλεπόταν αλλά θα αντιμετωπίζοταν με την απαγόρευση της καταχρηστικής άσκησης των δικαιωμάτων.

Στο εικοστό πέμπτο άρθρο καθιερώνονται περιορισμοί κατά το πλείστον προβλεπόμενοι και από την ισχύουσα νομοθεσία – για χάρη της ελεύθερης διάδοσης ιδεών και τηληροφοριών μέσω του τύπου ή της ραδιοφωνίας ή της τηλεόρασης.

Στο εικοστό έκτο άρθρο προβλέπεται περιορισμός προκειμένου περί καλλιτεχνικών έργων, που βρίσκονται εκτεθεμένα σε δημόσιους χώρους και έτοιμοι αποτελούν "μνημεία".

Στο εικοστό έβδομο άρθρο καθιερώνονται περιορισμοί για να διευκολυνθούν οι σχολικές παραστάσεις και οι επίσημες τελετές χωρίς να παρεμποδίζονται ή να επιβαρύνονται από δικαιωμάτων των δημιουργών αφού η οικονομική τους σημασία είναι αστήμαντη και η κοινωνική τους λειτουργία δικαιολογεί τον περιορισμό.

Στο εικοστό όγδοο άρθρο καθιερώνεται η δυνατότητα των μουσείων να εκθέτουν και να αναπαράγουν σε μικρό μέγεθος έργα των εικαστικών τεχνών, καθώς και η δυνατότητα έκθεσης τέτοιων έργων και αναπαραγωγής σε καταλόγους αναγκαίους για την πώληση των έργων – μια ρύθμιση που επιβάλλεται από τη στιγμή που καθιερώνεται το δικαίωμα του δημιουργού να παρουσιάζει τα έργα στο κοινό.

VI. Διάρκεια της προστασίας (κεφ. 5)

Στο εικοστό ένατο άρθρο ορίζεται η διάρκεια της προστασίας του περιουσιακού δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας ίση με τη διάρκεια της ζωής του δημιουργού και εβδομήντα χρόνια από το χρόνο του θανάτου του. Κατά το ισχύον δίκαιο, η διάρκεια αυτή είναι πενήντα χρόνια, διάρκεια που αντιστοιχεί με το ελάχιστο όριο που επιβάλλεται από τη Διεθνή Σύμβαση Βέρνης. Γενική όμως είναι η τάση για μια επιμήκυνση αυτής της διάρκειας έτοιμη ώστε να εξασφαλίζεται πληρέστερα η οικονομική εκμετάλλευση του έργου από το δημιουργό και τους δικαιοδόχους του. Στη Γερμανία ισχύει ήδη από χρόνια διάρκεια εβδομήντα ετών, στην Ισπανία ισχύει διάρκεια εξήντα ετών κατά τροποποίηση του πρόσφατου ισπανικού νόμου, στη Γαλλία προβλέπονται εβδομήντα χρόνια για ορισμένες κατηγορίες έργων. Με βάση αυτήν την κατάσταση και την ανάγκη εναρμόνισης των διαρκειών, που είναι απαραίτητες για την ελεύθερη διακίνηση των εμπορευμάτων που περιέχουν πνευματικά δημιουργήματα, η Ε.Ο.Κ. προσανατολίζεται στην έκδοση Οδηγίας για καθιέρωση διάρκειας εβδομήντα ετών. Θεωρήθηκε φρόνιμο να καθιερωθεί από τώρα και στην ελληνική νομοθεσία αυτή η διάρκεια που τείνει να γίνει το γενικό ευρωπαϊκό δίκαιο. Αντίθετα από το περιουσιακό δικαίωμα, για το οποίο προβλέπεται ο χρονικός περιορισμός, το ηθικό δικαίωμα προβλέπεται χρονικά απεριόριστο, μια επιλογή που αποβλέπει στη δυνατότητα

καλύτερης προστασίας της πολιτιστικής μας κληρονομίας από παραπομέσεις και ευτελοσμόνες αφού θα έχουν δυνατότητα παρέμβασης όχι μόνο οι κληρονόμοι αλλά και το κράτος (βλ. άρθρ. 4).

Στο τριακοστό άρθρο επαναλαμβάνεται η ρύθμιση του ισχύοντος δικαίου (και της Διεθνούς Σύμβασης Βέροντς) για την περίπτωση των έργων που δημιουργήθηκαν σε συνεργασία: υπολογισμός της διάρκειας από το θάνατο του τελευταίου δημιουργού.

Στο τριακοστό πρώτο άρθρο ορίζεται η έναρξη της προθεσμίας για την προστασία των έργων, που δημοσιεύονται ανώνυμα ή με ψευδώνυμο ή μετά το θάνατο και τη λήξη της προστασίας του δημιουργού τους. Στις περιπτώσεις αυτές το δικαίωμα αποκτάται πλασματικά από το πρόσωπο που κάνει τα έργα αυτά προστά στο κοινό και που μπορεί να είναι ένα νομικό πρόσωπο (π.χ. εκδοτική εταιρεία). Ο χρόνος του θανάτου δεν είναι εδώ πρόσφορος γιατί θάνατος μπορεί να μην επέλθει ποτέ ή, πάντως, να έλθει μετά χρόνο μακρότερο από την κανονική ζωή ενός ανθρώπου. Γι' αυτό η έναρξη της προθεσμίας της προστασίας ορίζεται από το έτος της δημοσίευσης.

VII. Ρυθμίσεις για συμβάσεις και άδειες εκμετάλλευσης (κεφ. 6)

Για κάθε τρόπο εκμετάλλευσης του πνευματικού δημιουργήματος από τον πνευματικό δημιουργό καταρτίζεται κατά κανόνα σύμβαση με κάποιον τρίτο (εκδότη, θεατρικό επιχειρηματία, ραδιοτηλεοπτικό οργανισμό κ.λπ.). Το νομοσχέδιο δεν περιλαμβάνει αναλυτικές διατάξεις για καθεμιά από τις δυνατές συμβάσεις εκμετάλλευσης της πνευματικής ιδιοκτησίας. Κάπι τέτοιο θα ήταν αδύνατο λόγω της άπειρης ποικιλίας που μπορούν να εμφανίζουν οι συμβάσεις αυτές. Ακόμα και για τις πιο συνηθισμένες από τις συμβάσεις αυτές (όπως εκείνες που αναφέρθηκαν παρενθετικά λίγο πιο πάνω) μια τελήρητη ρύθμιση θα παρουσίαζε αξεπέραστες δυσκολίες ή θα απαιτούσε χρόνο ιδιαίτερα μακρό και χρονοβόρο διάλογο με εκπροσώπους των συγκρουόμενων συμφερόντων, καθώς λείπουν στον τόπο μας επαρκή νομοθετικά και νομολογιακά προηγούμενα τα δε αλλοδαπά υποδείγματα, λιγοστά κι αυτά, δεν μεταφυτεύονται εύκολα λόγω διαφορών προπάντων στην τάξη των μεγεθών. Για τους λόγους αυτούς, το νομοσχέδιο αφήνει να λειτουργήσει η ελευθερία των συμβάσεων στο χώρο αυτόν με την ελπίδα ότι οι διάφορες ομάδες των συμβαλλομένων θα βοηθήσουν τα μέλη τους με τη δημιουργία κατάλληλων υποδειγμάτων. Σύποιες αποσπασματικές ρυθμίσεις εισάγονται ή επαναλαμβάνονται μόνο για ορισμένα θέματα, όπου η ανάγκη ρυθμίσεων παρουσιάζεται ιδιαίτερα επιτακτική, προπάντων για την προστασία των πνευματικών δημιουργών με κανόνες αναγκαστικού δικαίου.

Στο τριακοστό δεύτερο άρθρο λαμβάνεται μέριμνα για την προστασία του παραγωγού οπτικοακουστικού έργου. Αφού το νομοσχέδιο του αρνείται την ιδιότητα του δημιουργού και επομένως του αρχικού δικαιούχου, αναγνωρίζοντάς την καταρχήν στο σκηνοθέτη (άρθρ. 6 και 9), ήταν απαραίτητο να θεσπισθεί, έστως ως κανόνας ενδοτικού δικαίου, η αυτοδίκαιη μεταβίβαση σ' αυτόν της πνευματικής ιδιοκτησίας επί του οπτικοακουστικού έργου και όσων εξουσιών είναι αναγκαίες για την εκμετάλλευσή του επί των έργων, που ενσωματώθηκαν στο οπτικοακουστικό έργο.

Το τριακοστό τρίτο άρθρο περιέχει ρυθμίσεις για την εκδοτική σύμβαση, προπάντων για την προστασία του συγγραφέα απέναντι στον εκδότη. Εισάγοντας το σύστημα που ισχύει από δεκαετίες στη Γαλλία, επιβάλλει την ποσοστιαία αμοιβή του συγγραφέα μετά την υπέρβαση ενός ελάχιστου ορίου πωλήσεων ανπιάπων. Το ίδιο άρθρο περιέχει και διάταξη (προστατευτική για τον εκδότη) για

την περίπτωση όπου τα αντίτυπα του έργου νοικιάζονται ή δανείζονται (π.χ. από μια επιχειρηση δανειστικής βιβλιοθήκης) πράξεις για τις οποίες χρειάζεται άδεια του πνευματικού δημιουργού ενώ το αντάλλαγμα κατανέμεται σε ίσα μέρη μεταξύ δημιουργού και εκδότη, αφού και οι δύο ζημιώνονται από τις πράξεις αυτές. Στο ίδιο άρθρο προβλέπονται ρυθμίσεις για τὴν κατανομή της ποσοστιαίας αμοιβής, όταν οι δημιουργοί είναι περισσότεροι καθώς και για τη δυνατότητα του εκδότη να διαθέσει τα αντίτυπα που βρίσκονται να έχουν παραχθεί πριν από τη λήξη της σύμβασης. Για την αποτροπή της παραγωγής των λαθραίων ανπιάπων προβλέπεται επίσης η αριθμηση και η υπογραφή κάθε αντίτυπου.

Στο τριακοστό τέταρτο άρθρο καθιερώνονται δύο ρυθμίσεις προστατευτικές για το μεταφραστή, η μια για το περιουσιακό και η άλλη για το ηθικό δικαίωμά του: υποχρεωτική ποσοστιαία αμοιβή πέρα από ορισμένο αριθμό ανπιάπων και υποχρεωτική αναγραφή του ονόματος του μεταφραστή στο εξώφυλλο του βιβλίου.

Στο τριακοστό πέμπτο άρθρο, η ρύθμιση αφορά τη σύμβαση ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής μετάδοσης. Καθιερώνεται δυνατότητα επανάληψης της μετάδοσης χωρίς νέα άδεια αλλά πρόσθετη αμοιβή για κάθε επανάληψη. Βέβαια, επιτρέπεται αντίθετη συμφωνία τόσο για τη δυνατότητα της επανάληψης όσο και για το ύψος της αμοιβής. Διευκρινίζεται ότι ο ραδιοτηλεοπτικός οργανισμός που έχει αποκτήσει την εξουσία της μετάδοσης έργου δεν μπορεί να επιτρέπει σε τρίτο τη μετάδοση ή αναμετάδοσή του με κανένα τρόπο ούτε με καλώδιο ή μέσω δορυφόρου. Από τη ρύθμιση αυτή συνάγεται ότι κάθε τρίτος που θέλει να μεταδώσει έργα προστατευόμενα από την πνευματική ιδιοκτησία με καλώδια (ή μελλοντικά, οπτικές ίνες) ή μέσω δορυφόρων χρειάζεται τη συναίνεση του πνευματικού δημιουργού. Τέλος αντιτεωπίζεται το δύσκολο πρόβλημα της πνευματικής ιδιοκτησίας σε περίπτωση δορυφορικής μετάδοσης του έργου. Αποκρούεται η άποψη ότι για να είναι νόμιμη η μετάδοση μέσω δορυφόρου αρκεί ο ραδιοτηλεοπτικός οργανισμός να έχει πάρει την άδεια για τη χώρα όπου εδρεύει (ή από όπου εκπέμπεται η ανοδική δέσμη προς το δορυφόρο) με απλή δυνατότητα υπολογισμού, κατά τον προσδιορισμό τημήματος, των χωρών που θα καλυφθούν από την κατερχόμενη δέσμη και καθιερώνεται η προστατευτική για τους πνευματικούς δημιουργούς λύση ότι, τουλάχιστον σε δ.π αφορά την Ελλάδα (αλλά χωρίς να αποκλείεται η δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής και για άλλες χώρες) η μεταβίβαση ή η σύμβαση ή η άδεια πρέπει να περιέχει συγκεκριμένα την εξουσία ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης στη χώρα.

Το τριακοστό έκτο άρθρο επαναλαμβάνει την ισχύουσα διάταξη για τα ελάχιστα όρια αμοιβών των θεατρικών συγγραφέων για το ανέβασμα των έργων τους, διατηρώντας και την ισχύουσα διάκριση μεταξύ κρατικών και ιδιωτικών θεατρών. Ο τρόπος καταβολής των αμοιβών αυτών, υποχρεωτικά μέσω της Εταιφείας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων διατηρείται με τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 71 παρ. 2.

Το τριακοστό έβδομο άρθρο διατηρεί το ισχύον δίκαιο για τη χωριστή αμοιβή των συνθετών έργων μουσικής, που έχουν ενσωματωθεί σε κινηματογραφικά έργα και εκτελούνται δημόσια σε κινηματογράφους μαζί με την ταινία. Τα ποσοστά της αμοιβής ενοποιούνται χωρίς ουσιαστική αύξηση του ανώτερου ποσοστού (1% αντί 0,98%).

Στο τριακοστό όγδοο άρθρο καθιερώνονται ορισμένες ρυθμίσεις, που αποβλέπουν στην προστασία των δημιουργών φωτογραφικών έργων στις συμβατικές τους σχέσεις με εκείνους, που αποκτούν τη δυνατότητα δημοσίευσης του έργου τους. Προβλέπεται η ειδικότητα

της μεταβίβασης ή της σύμβασης εκμετάλλευσης για ορισμένη εφημερίδα ή περιοδικό, ιδιαίτερη αμοιβή για κάθε αναδημοσίευση, περιορισμός στη δυνατότητα μεταβίβασης του αρχείου και υποχρέωση επιστροφής του πρωτοτύπου. Επίσης λαμβάνεται μέριμνα για την προστασία του ηθικού δικαιώματος του φωτογράφου με την καθιέρωση υποχρέωσης για δημοσίευση του ονόματός του σε κάθε δημοσίευση της φωτογραφίας.

Για τριακοστό ένατο άρθρο καθιερώνει το χαρακτήρα των προστατευτικών διατάξεων του κεφαλαίου ως διατάξεων αναγκαστικού δικαίου, κηρύσσοντας μερικά άκυρες τις αντίθετες συμφωνίες.

VIII. Ειδικές διατάξεις για τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών (κεφ. 7)

Το θέμα της προστασίας των προγραμμάτων των ηλεκτρονικών υπολογιστών ρυθμίζεται τώρα δεσμευτικά για τις χώρες της Ε.Ο.Κ. από τη σχετική Οδηγία του Συμβουλίου της 14.5.1991, που αναφέρθηκε ήδη στην αρχή και που είναι αποτέλεσμα μακρών διαβουλεύσεων και διαπραγματεύσεων με τους ενδιαφερόμενους κύκλους. Από τα περιεχόμενα της Οδηγίας παραλείφθηκαν μόνον οι υθμίσεις εκείνες που περιέχονται στις γενικές διατάξεις του νομοσχεδίου για όλα τα έργα, που προστατεύονται από την πνευματική ιδιοκτησία. Έτσι δεν επανελήφθησαν το άρθρο 2 παρ. 1 και 2 και το άρθρο 3 περί του αρχικού δικαιούχου του δικαιώματος, το άρθρο 4 παρ. 1, 2 και εν μέρει 3 περί των εξουσιών αναπαραγωγής, διασκευής, θέσης σε κυκλοφορία κ.λπ. το άρθρο 7 με τις κυρώσεις για την προσβολή, το άρθρο 8 εν μέρει για ρυθμίσεις σχετικές με τη διάρκεια της προστασίας.

Στο τεσσαρακοστό άρθρο περιέχεται ρύθμιση παρόμοια μ'εκείνη που γενικά προβλέπεται για τα έργα, που δημιουργούνται από μασθωτούς (άρθρο 8). Υπάρχει όμως μά διαφορά, που επιβάλλεται από την Οδηγία της Ε.Ο.Κ. και που έκανε αναγκαία τη θέσπιση ειδικής διάταξης: ενώ κατά το άρθρο 8 μεταβιβάζονται στον εργοδότη μόνο δύο εξουσίες είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση του σκοπού της σύμβασης, εδώ μεταβιβάζεται ολόκληρο το περιουσιακό δικαίωμα (η Οδηγία μιλάει για μεταβίβαση της δυνατότητας διακρίσης όλων των περιουσιακών δικαιωμάτων αλλά η διατύπωση αυτή έγινε για να καλυφθούν και οι χώρες που δεν προβλέπουν μεταβίβαση της πνευματικής ιδιοκτησίας).

Στο τεσσαρακοστό πρώτο άρθρο διευκρινίζεται, ότι επιταγή της Οδηγίας, ότι μετά την πρώτη πώληση αντιγράφου του προγράμματος μέσα στην Ε.Ο.Κ. το πρόγραμμα αυτό μπορεί πια να κυκλοφορεί ελεύθερα σ' όλες τις χώρες της Ε.Ο.Κ. εκτός αν γίνεται αντικείμενο νέας εκμετάλλευσης με εκμίσθωση.

Στο τεσσαρακοστό δεύτερο άρθρο καθιερώνεται, ως περιορισμός των δικαιωμάτων του δικαιούχου πνευματικής ιδιοκτησίας σ' ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή, η δυνατότητα διενέργειας όλων των πράξεων που είναι αναγκαίες για τη χρήση του προγράμματος, για τη διόρθωση σφαλμάτων και για την παραγωγή εφεδρικού αντιγράφου - για το τελευταίο μάλιστα με κανόνα αναγκαστικού δικαίου. Καθιερώνεται επίσης σπουδαίος περιορισμός, κι αυτός με κανόνα αναγκαστικού δικαίου, που επιτρέπει τον εντοπισμό των ιδεών και των αρχών του προγράμματος έτσι ώστε να είναι δυνατή η εφαρμογή των ιδεών και των αρχών αυτών για τη δημιουργία άλλου προγράμματος.

Στο τεσσαρακοστό τρίτο άρθρο λύνεται το πολυσυζητημένο πρόβλημα κατά πόσο επιτρέπεται η αποσυμπίληση (decompilation) η αντίστροφη ανάλυση (reverse engineering) ενός προγράμματος για να εξασφαλισθεί η σύνδεση του προγράμματος αυτού με άλλα προγράμματα (διαλειτουργικότητα). Η ρύθμιση επιτρέπει την

φρ
αρ

αποσυμπίληση, την υποβάλλει όμως σε αυστηρούς περιορισμούς ώστε να μην μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως πρόσχημα για παράνομη εκμετάλλευση του προστατευόμενου προγράμματος.

Στο τεσσαρακοστό τέταρτο άρθρο ορίζεται η διάρκεια της προστασίας στη διάρκεια της ζωής του δημιουργού και σε πενήντα χρόνια από το χρόνο του θανάτου του. Η διάρκεια αυτή καθιερώνεται επιτακτικά από την Οδηγία της Ε.Ο.Κ. και γι' αυτό δεν έρχεται σε αντίθεση μ' αυτήν το γεγονός ότι είναι συντομότερη από τη διάρκεια που γενικά προβλέπεται για την πνευματική ιδιοκτησία (άρθρο 29). Βεβαίως, η Οδηγία, καθιερώνοντας διάρκεια πενήντα ετών, απέβλεψε στην πιο συνηθισμένη ακόμα διάρκεια προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας και δεν αποκλείεται, αν η διάρκεια εναρμονισθεί στα εβδομήντα χρόνια, να τεθεί θέμα επιμήκυνσης και της προστασίας των προγραμμάτων. Εύλογα όμως υποστηρίζεται και θα μπορεί να υποστηρίχεται και τότε ότι η κάπως πιο περιορισμένη διάρκεια προστασίας των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών δικαιολογείται από τη φύση τους από τη διάρκεια της χρησιμότητάς τους και από την ανάγκη παροχής δυνατότητας για δημιουργία παραγώγων προγραμμάτων, που θα στηρίζονται ίσως στο αρχικό.

Το τεσσαρακοστό πέμπτο άρθρο περιέχει πρώτον τη διευκρίνιση - που θα ήταν ίσως αυτονόητη αλλά επιβάλλεται από την Οδηγία της Ε.Ο.Κ. - ότι οι διατάξεις περί προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών δεν θίγουν την ισχύ άλλων διατάξεων σχετικά με τη διανοητική (πνευματική ή βιομηχανική) ιδιοκτησία. Περιέχει ακόμα διατάξεις, που κηρύσσει άκυρες συμφωνίες αντίθετες προς τους καθιερωμένους περιορισμούς του δικαιώματος, πάνω σε προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών.

IX. Συγγενικά δικαιώματα (κεφ. 8)

Το κεφάλαιο αυτό ρυθμίζει την προστασία ορισμένων προσφορών, που σχετίζονται με την πνευματική δημιουργία χωρίς όμως να μπορούν να εξομιλωθούν πλήρως προς αυτήν. Πρόκειται για εργασίες που συμβάλλουν - συχνά αποφασιστικά - στη διάδοση των έργων, προπάντων των μουσικών ή των οπτικοακουστικών. Παλαιότερα, προστάθειες να ρυθμιστεί το θέμα στην Ελλάδα απέτυχαν για διάφορους λόγους κι έτσι η χώρα μας βρίσκεται να έχει νόμο που δεν μπορεί να εφαρμοστεί και εμποδίζεται να προσχωρήσει στη Διεθνή Σύμβαση Ρώμης του 1961 για την προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων. Η προτεινόμενη ρύθμιση διαφέρει από την ισχύουσα, αλλά μη εφαμιζόμενη, κατά το ότι δεν περιορίζεται στην προστασία των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών αλλά, σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση Ρώμης, επεκτείνει την καθιερώμενη προστασία στους παραγωγούς υλικών φορέων ήχου και εικόνας και τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς. Επίσης παρέχει προστασία με τη μορφή συγγενικού δικαιώματος, στους εκδότες εντύπων. Ειδικότερα σε σχέση με τους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες και τους παραγωγούς υλικών φορέων ήχου ή εικόνας, το νομοσχέδιο διακρίνει (όπως η Σύμβαση της Ρώμης και, κατά την πρόθεσή της, η ισχύουσα ελληνική νομοθεσία) δύο είδη δικαιωμάτων: σε ορισμένες περιπτώσεις οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες έχουν στρεφόμενο κατά παντός δικαιώματα, δηλαδή, μπορούν να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν ορισμένες χρήσεις της ερμηνείας ή της εκτέλεσής τους (άρθρ. 46, 47), ενώ σε άλλες, έχουν δικαιώματα ενοχικό, δηλαδή, εξίσωση να πάρουν εύλογη αμοιβή, πέρα από την αρχική αμοιβή τους, για ορισμένες άλλες χρήσεις (άρθρα 48). 149

Το τεσσαρακοστό έκτο άρθρο διευκρινίζει, στην αρχή, ποιοι καλλιτέχνες εμπίπτουν στην προστασία του,

φρόντιζοντας να καλύψει και ορισμένες περιπτώσεις που θα μπορούσαν να αμφισβητηθούν (καραγκίζης, βαριετέ, τούρκο).

Στη συνέχεια ορίζει τις περιπτώσεις όπου οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες μπορούν να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν ορισμένες χρήσεις της ερμηνείας ή της εκτέλεσής τους. Ουσιαστικά, πρόκειται για κάθε εγγραφή ή μη συμφωνημένη εκμετάλλευση της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσής τους καθώς και για κάθε εκμετάλλευση της παράνομης εγγραφής. Μετά την εισαγωγή αυτού του δικαιώματος, καθιερώνεται ένας ερμηνευτικός κανόνας για την περίπτωση όπου υπάρχει σύμβαση εργασίας ή έργου και ρυθμίζεται ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος όταν ο καλλιτέχνης ερμηνεύει ή εκτελεί ως μέρος ενός συνόλου (θίάσου, ορχήστρας, μπαλέτου κ.λπ.).

Στο τεσσαρακοστό έβδομο άρθρο καθιερώνεται ανάλογο δικαίωμα υπέρ των παραγωγών δίσκων, μαγνητοταπινών κ.λπ.. Και αυτοί δεν προστατεύονται από τις διατάξεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας γιατί η δραστηριότητά τους είναι κυρίως οργανωτική - επιχειρηματική, όμως πρέπει να μπορούν να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν ορισμένους τρόπους εκμετάλλευσης και - προπάντων - κάθε αναπαραγωγή των προϊόντων τους. Η ρύθμιση αυτή έχει ως αφετηρία ότι ο υλικός φορέας ήχου ή εικόνας που πουλιέται τόν παραγωγό του στο κοινό πουλιέται για την ιδιωτική χρήση του αγοραστή. Για κάθε άλλη χρήση πρέπει να ζητείται η άδεια του παραγωγού ή να καταβάλλεται κάποια αμοιβή.

Σχετικά διευκρινίζεται ότι δεν εμπίπτουν στην προστατευτική αυτή διάταξη οι παραγωγοί βινεοκασετών που δεν έχουν παραγάγει τον υλικό φορέα, αλλά τον έχουν απλώς αντιγράψει από άλλον (αντηγραφή κινηματογραφικής ταινίας σε βίντεο: το δικαίωμα ανήκει στον παραγωγό της ταινίας).

Στο τεσσαρακοστό δύδο άρθρο καθιερώνεται ανάλογο δικαίωμα υπέρ των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών. Κι αυτοί μεταδίδουν τα προγράμματά τους για την ιδιωτική χρήση του κοινού -κάθε άλλη χρήση (αναμετάδοση, εγγραφή, αναπαραγωγή της εγγραφής κ.λπ.)- μπορεί να γίνει μόνο με την άδειά τους.

Το τεσσαρακοστό ένατο άρθρο καθιερώνει, υπέρ των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών και υπέρ των παραγωγών υλικών φορέων ένα δικαίωμα εύλογης αμοιβής σε κάθε περίπτωση εκμετάλλευσης του υλικού φορέα όπου έχει ενσωματωθεί η ερμηνεία τους ή η εκτέλεσή τους (ραδιοτηλεοπτική μετάδοση ή παρουσίαση στο κοινό) ή του

ιού φορέα που έχουν παραγάγει. Καθιερώνεται έτσι η αμήχανη ότι η πρώτη αμοιβή του ερμηνευτή ή εκτελεστή καλλιτέχνη για τη νόμιμη εγγραφή δίσκου ή ταινίας καθώς και το τίμημα από την πώληση του δίσκου ή της ταινίας αφορούν, μόνο τη διάθεση του δίσκου ή της ταινίας στο εμπόριο για ιδιωτική χρήση. Το άρθρο προβλέπει ακόμα για την είσπραξη της αμοιβής αυτής από οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης, για τον καθορισμό της εύλογης αμοιβής σε περίπτωση διαφωνίας από τη δικαστική αρχή και για το αμεταβλέπων του δικαιώματος.

Με το πεντηκοστό άρθρο καθιερώνεται, υπέρ των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, ένα θητικό δικαίωμα που έχει ως σκοπό την περιφρούρηση του προσωπικού δεσμού ανάμεσα στον καλλιτέχνη και την προσφορά του, ανάλογα με το θητικό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού αλλά σε έκταση πιο περιορισμένη όπως επιβάλλεται από τη φύση των πραγμάτων.

Το πεντηκοστό πρώτο άρθρο καθιερώνει, για πρώτη φορά, ένα συγγενικό δικαίωμα υπέρ των εκδοτών με αντικείμενο την εξωτερική διαμόρφωση της έντυπης έκδοσης του έργου, έτσι ώστε να εμποδίζεται η αθέμητη

αξιοποίηση της έτοιμης στοιχειοθεσίας και σελιδοποίησης όταν ένας εκδότης εκδίδει το έργο είτε νομίμως από απόψη πνευματικής ιδιοκτησίας (οπότε μόνο ο εκδότης μπορεί να εμποδίσει την αξιοποίηση αυτήν) είτε παρανόμως (οπότε ο μεν δημιουργός στηρίζεται στην πνευματική ιδιοκτησία ο δε εκδότης στο συγγενικό δικαίωμα που τώρα καθιερώνεται).

Το πεντηκοστό δεύτερο άρθρο, μετά την καθιέρωση των συγγενικών δικαιωμάτων στα προηγούμενα άρθρα, εισάγει ορισμένους κανόνες που τα διέπουν: γραπτός τύπος για τις δικαιοπράξεις που τα αφορούν, περιορισμοί ανάλογοι προς τους περιορισμούς της πνευματικής ιδιοκτησίας (κέφ. 4 του νομοσχεδίου), διάρκεια πενήντα ετών αλλά πάντως να καλύπτει τη διάρκεια της ζωής του καλλιτέχνη για το συγγενικό δικαίωμα των καλλιτεχνών αλλά είκοσι ετών για τα άλλα δικαιώματα όπου δεν προστατεύεται η καλλιτεχνική εισφορά αλλά, ουσιαστικά, μια επιχειρηματική επένδυση.

Το πεντηκοστό τρίτο άρθρο, σύμφωνα κι αυτό με τη Σύμβαση της Ρώμης, διευκρινίζει ότι η αναγνώριση των συγγενικών δικαιωμάτων δεν μπορεί να καταλήξει σε παραμερισμό ή περιορισμό της πνευματικής ιδιοκτησίας. Διευκρινίζεται ότι αν το ίδιο πρόσωπο είναι φορέας και συγγενικού δικαιώματος και πνευματικής ιδιοκτησίας (πρωτοτύπως ή κατά μεταβίβαση) οι εξουσίες των δύο δικαιωμάτων αθροίζονται, δηλαδή ουσιαστικά επικρατεί εκείνο το δικαίωμα που παρέχει μεγαλύτερες εξουσίες.

X. Συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων (κεφ. 9)

Είναι γνωστό ότι οι πνευματικοί δημιουργοί, σε πολλές περιπτώσεις, δεν μπορούν να διαχειριστούν μόνοι τους τις εξουσίες που απορρέουν από την πνευματική ιδιοκτησία. Αυτό δεν οφείλεται σε προσωπικά γνωρίσματα των πνευματικών δημιουργών αλλά, κατά κύριο λόγο, στο γεγονός ότι για ορισμένα έργα η εκμετάλλευση πραγματοποιείται με χλιάδες συμβάσεις και η προστασία θα απαιτούσε χλιάδες δικαστικών ενεργειών. Αυτό ισχύει για τα μουσικά έργα και προπάντων για τα έργα ελαφράς μουσικής, που μπορεί να παιζονται (νόμιμα ή παράνομα) σε απειρία κέντρων στα πέρατα της γης. Κι άλλα όμως έργα ή άλλες μορφές εκμετάλλευσης (ιδιωτική αναπαραγωγή, καλωδιακή τηλεόραση, εκμετάλλευση ερμηνείας ή εκτέλεσης) γίνονται αντικείμενο διαχείρισης και προστασίας πολύ πιο αποτελεσματικά όταν η διαχείριση και η προστασία έχει ανατεθεί σε κάποιον ομαδικό φορέα. Αυτό έχει οδηγήσει, σε παγκόσμια κλίμακα, στη δημιουργία, κατά χώρες και κατά κλάδους έργων ή τρόπων εκμετάλλευσης, οργανισμών που αναλαμβάνουν τη διαχείριση και την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, συνδεόμενοι μάλιστα μεταξύ τους μ' ένα πλέγμα αμοιβαίων εξουσιοδοτήσεων ώστε η διαχείριση και η προστασία να γίνεται σε παγκόσμιο επίπεδο. Το φαινόμενο αυτό, πολύ θετικό καταρχήν για την αποτελεσματική λειτουργία του θεσμού της πνευματικής ιδιοκτησίας, επιβάλλει τη ρύθμιση παρέμβασης του νομοθέτη ώστε να μειωθούν οι αρνητικές του πλευρές (έλεγχος, αποτροπή καταχρήσεων από ενδεχόμενο μονοπάλιο κ.λπ.). Η νομοθετική ρύθμιση πρέπει να καλύπτει πολύ περισσότερα θέματα από όσα καλύπτει η πεντηκοστή ρύθμιση του ισχύοντος δικαιου (άρθρο 5 του ν. 4301/1929). Η ρύθμιση σέβεται την οικονομική ελευθερία που καθιερώνεται από το Σύνταγμα και δεν επιχειρεί να απόκλεισε ορισμένες μορφές επιχειρηματικής οργάνωσης. Βεβαίως, οι ίδιοι οι δημιουργοί είναι ελεύθεροι να επιλέξουν ή να συστήσουν εκείνη τη μορφή οργανισμού συλλογικής διαχείρισης κερδοσκοπικού ή μη κερδοσκοπικού, που εξυπρετεί καλύτερα τα συμφέροντά τους με βάση τις ισχύουσες γενικές διατάξεις.

Το πεντηκοστό τέταρτο άρθρο καθιερώνει καταρχήν τη

δυνατότητα της ανάθεσης της διαχείρισης ή και της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας σε οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης και προστασίας, μια δυνατότητα που, βέβαια θα συναγόταν και από τις γενικές αρχές της οικονομικής και της συμβατικής ελευθερίας.

Ενώ όμως καταρχήν, η ανάθεση αποτελεί απλή δυνατότητα του πνευματικού δημιουργού, υπάρχουν κάποιες εξαιρετικές περιπτώσεις όπου η ανάθεση γίνεται υποχρεωτική, από την ίδια τη φύση των πράγματων. Μία από τις περιπτώσεις αυτές, που αφορά την καλώδιακή τηλεόραση, προβλέπεται σ' άλλα άρθρα (18 για την είστραξη της εύλογης αμοιβής για ιδιωτική αναπαραγωγή, 49 για την εύλογη αμοιβή των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών). Στο ίδιο άρθρο διευκρινίζεται ότι η ανάθεση της διαχείρισης μπορεί να γίνεται είτε με παροχή πληρεξουσίας είτε με (καταγιστευτική) μεταβίβαση, τάσσονται χρονικά όρια για την ανάθεση και καθιερώνεται ερμηνευτικός κανόνας για την έκταση ανάθεσης. Προβλέπεται ακόμα η υποχρέωση των οργανισμών να εντάσσουν, πριν από την έναρξη της λειτουργίας τους, ένα λεπτομερειακό Κανονισμό με περιεχόμενο που καθορίζεται γιό το νόμο και να καταθέτουν τον Κανονισμό αυτόν στο πουργείο Πολιτισμού, μαζί με την αναγγελία για την έναρξη λειτουργίας. Το Υπουργείο Πολιτισμού μπορεί να ελέγχει τους δραστηριότητας των οργανισμών ως προς την πήρηση των νόμων και των Κανονισμών, επιβάλλοντας Βαριά πρόστιμα σε περιπτώσεις σοβαρής παράβασης ή επανειλημμένων παράβασεων, όπως άλλωστε μπορεί να επιβάλλει πρόστιμο και σε περίπτωση παράλειψης της υποχρέωσης για κατάθεση του Κανονισμού. Σχετικά προβλέπεται η εκδοση διατάγματος για τον καθορισμό των διαδικαστικών λεπτομερειών.

Το πεντηκοστό πέμπτο άρθρο καθορίζει την έκταση της διαχειριστικής αρμοδιότητας των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης φροντίζοντας ώστε η έκταση αυτή να είναι όσο γίνεται μεγαλύτερη για να διευκολύνεται το έργο των οργανισμών. Ειδική μέριμνα λαμβάνεται -όπως και στο ισχύον δικαιο- για την κατοχύρωση της νομιμοποίησης του οργανισμού στη διαχείριση και δικαιοτική προστασία των έργων και των δημιουργών, χωρίς να χρειάζεται η προσαγωγή των χιλιάδων εγγράφων που, κατά τις γενικές δικονομικές διατάξεις, θα ήταν αναγκαία και χωρίς να κινδυνεύει να απορριφθεί η αγωγή από αριστία που, στα θέματα αυτά, θα ήταν αδύνατο να παραμερισθεί. Βεβαίως, ή σπουδαίες αυτές δικονομικές διευκολύνσεις προς τους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης προς τον καθιέρωση ευθύνης του οργανισμού συλλογικής διαχείρισης προς τον αντισυμβαλλόμενο τρίτο σε περίπτωση που τα υπέρ του οργανισμού τεκμήρια δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, προβλέπεται και γρήγορη διαδικασία για την ικανοποίηση των σχετικών αξιώσεων των αντισυμβαλλομένων.

Το πεντηκοστό έκτο άρθρο αποβλέπει στη ρύθμιση των σχέσεων ανάμεσα στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης και στα πρόσωπα που χρησιμοποιούν ή θέλουν να χρησιμοποιήσουν τα προστατευόμενα έργα (κυρίως, επιχειρήσεις δημόσιας εκτέλεσης προστατευόμενων έργων). Ένας πρώτος κανόνας αποβλέπει στην περιφρούρηση των υποψήφιων χρηστών κατά μιας ενδεχόμενης καταχρηστικής άρνησης των οργανισμών να παραχωρήσουν τη ζητούμενη χρήση: απαγορεύεται η αδικαιολόγητη άρνηση κατάρτισης συμβάσεων. Ο δεύτερος κανόνας προστατεύει αφ' ενός μεν τους υποψήφιους χρήστες κατά υπέρμετρων αξιώσεων των οργανισμών, αφ' ετέρου όμως και τους οργανισμούς κατά του κινδύνου να χρησιμοποιούνται τα έργα χωρίς άδεια και χωρίς αμοιβή με πρόφαση ότι η ζητούμενη αμοιβή είναι υπέρμετρη. Προβλέπεται ακόμα μια προαιρετική διατήσια μεταξύ οργα-

νισμού και χρηστών για τον καθορισμό του αντίτιμου της χρήσης έτσι ώστε να αποφεύγονται οι δυσκολίες της προσφυγής στο δικαστήριο. Οι σχετικές με τη διατήσια διατάξεις αποτελούν ένα πρώτο βήμα, δοκιμαστικό, που κάποτε θα πρέπει να ακολουθηθεί από υποχρεωτική διατήσια ή τη δημιουργία ενός ειδικού δικαστηρίου για την πνευματική (ενδεχομένως και τη βιομηχανική) ιδιοκτησία. Τέλος, προβλέπεται υποχρέωση των χρηστών να παρέχουν στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης τις πληροφορίες που είναι αναγκαίες για την κατανομή των εισιτραπτόμενων αμοιβών στους δικαιούχους.

Το πεντηκοστό έβδομο άρθρο αποβλέπει στη ρύθμιση των σχέσεων ανάμεσα στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης και στους πνευματικούς δημιουργούς που τους έχουν αναθέσει ή θέλουν να τους αναθέσουν τη διαχείριση των δικαιωμάτων τους. Πρώτος κανόνας είναι και εδώ η απαγόρευση της αδικαιολόγητης άρνησης του οργανισμού να αναλάβει τη διαχείριση που θέλει να του αναθέσει ο πνευματικός δημιουργός. Στη συνέχεια προβλέπεται υποχρέωση των οργανισμών, να ενημερώνουν τους δημιουργούς και να λαμβάνουν υπόψη τις απόψεις τους σχετικά με τη διαχείριση, καθώς και υποχρέωση των δημιουργών να ενημερώνουν τους οργανισμούς περί των έργων που έχουν δημιουργήσει ή που δημιουργούν. Η κύρια υποχρέωση των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης είναι, βέβαια, η υποχρέωση τους να μοιράζουν στους πνευματικούς δημιουργούς τις εισιτραπτόμενες αμοιβές για την παραχώρηση της χρήσης των έργων τους, με αποκλεισμό μη προκαθορισμένων και συμφωνημένων παρακρατήσεων για έξοδα διαχείρισης -και η υποχρέωση αυτή ρυθμίζεται στο άρθρο αυτό. Τέλος, ρυθμίζεται η δυνατότητα καταγγελίας της ανάθεσης διαχείρισης και το χρονικό σημείο ενέργειας αυτής της καταγγελίας έτσι ώστε η σχέση να μη διακόπτεται παρά αφού διακανονισθούν οι τυχόν υφιστάμενες οικονομικές είκκεμότητες (π.χ. από προκαταβολές που έχουν χορηγηθεί).

Το πεντηκοστό όγδοο άρθρο, τελευταίο αυτού του κεφαλαίου, προβλέπει ότι οι διατάξεις περί συλλογικής διαχείρισης εφαρμόζονται αναλογικά και στη διαχείριση των συγγενικών δικαιωμάτων, πράγμα που έχει ιδιαίτερη σημασία για το δικαίωμα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών (όπου, για την είστραξη της εύλογης αμοιβής επιβάλλεται ρητά από το νόμο, άρθρο 49).

XI. Μέτρα τιρόληψης της προσβολής του δικαιώματος (κεφ. 10).

Η εξέλιξη της τεχνικής, παράλληλα με τους κινδύνους που δημιουργεί για την πνευματική ιδιοκτησία λόγω της ευκολίας της αναπαραγωγής και της διάδοσης των έργων, μπορεί να δημιουργήσει και συστήματα που αποτρέπουν την πραγματοποίηση των κινδύνων αυτών. Ξεκινώντας από την αρχή ότι η πρόληψη των προσβολών είναι προτιμότερη από την καταστολή τους, το παρόν κεφάλαιο προβλέπει τη δυνατότητα καθιέρωσης μέτρων πρόληψης. Η πρόβλεψη καθιέρωσης με προεδρικά διατάγματα και η μη άμεση καθιέρωση τους με το νόμο οφείλεται στο ότι οι σχετικές τεχνικές βρίσκονται ακόμα σε εξέλιξη και η υποχρεωτική εφαρμογή τους δεν μπορεί να γίνει παρά όταν η εξέλιξη αυτή θα έχει ολοκληρωθεί.

Το πεντηκοστό ένατο άρθρο αναφέρεται στην προβλεπόμενη ανάπτυξη μεθόδων, που εμποδίζουν ή περιορίζουν τη χρήση ορισμένων συσκευών για πράξεις που αποτελούν πρόσβολες της πνευματικής ιδιοκτησίας (π.χ. παραγωγή αντιτύπων που δεν μπορούν να αντιγραφούν). Οι διατάξεις μεριμνούν για την επιβολή της χρήσης αυτών των μεθόδων και την παρεμπόδιση της ματαίωσης των αποτελεσμάτων τους.

Το εξηκοστό άρθρο αναφέρεται στην προβλεπόμενη ανάπτυξη μεθόδων που επιτρέπουν την καταμέτρηση της αναπαραγωγής των έργων έτσι ώστε είτε να κρίνεται η νομιμότητά τους είτε να γίνεται δυνατή η διανομή, με αντικειμενικά κριτήρια, των αμοιβών που εισπράττονται. Κι εδώ μέρψαν του νομοθέτη είναι η εξασφάλιση της εφαρμογής και της αποτελεσματικότητας των μεθόδων αυτών.

Το εξηκοστό πρώτο άρθρο αναφέρεται στη δυνατότητα επιβολής ελέγχου της νομιμότητας των αναπαραγόμενων υλικών φορέων ήχου και εικόνας με την επικόλληση ειδικού επισήματος ή ταινίας που θα χορηγείται από τον οργανισμός συλλογικής διαχείρισης ύστερα από έλεγχο της νομιμότητας της αναπαραγωγής. Το σύστημα αποβλέπει: α) να καταστήσει εξωτερικώς εμφανή τον προληπτικό έλεγχο της νομιμότητας της αναπαραγωγής (για την καταπολέμηση της κασετοπειρατείας) και β) στην επιβολή των ποινών της πλαστογραφίας σε περίπτωση παραποίησης του ενσήμου ή της ταινίας. Η χορήγηση των επισημάτων ή των ταινιών από οργανισμό συλλογικής διαχείρισης γίνεται διότι μόνο οι οργανισμοί αυτοί μπορούν να ελέγχουν τη νομιμότητα της αναπαραγωγής ενώ τυχόν ανάθεση του έργου αυτού στο Δημόσιο δεν θα είχε κανένα νόημα.

Επειδή η εφαρμογή του συστήματος προϋποθέτει επίλυση όλων νομικών και πρακτικών προβλημάτων, προβλέπεται η εφαρμογή αυτή θα εισαχθεί με προεδρικό διάταγμα.

Το εξηκοστό δεύτερο άρθρο αναφέρεται στην κρυπτογραφική μετάδοση τηλεοπτικών προγραμμάτων (με ηλεκτρομαγνητικά κύματα ή με καλώδιο). Η αποκρυπτογράφηση (αποκωδικοποίηση) πρέπει να γίνεται μόνο με επισκευές αποκωδικοποίησης που παρέχονται από το ραδιοτηλεπικού οργανισμό που προβαίνει στη μετάδοση τέτοιων προγραμμάτων. Η διάταξη αποβλέπει στην παρεμπόδιση της κυκλοφορίας λαθραίων αποκωδικοποιητών.

Το εξηκοστό τρίτο ίστορο, ακολουθώντας το ισχύον δίκαιο, προβλέπει την αστυνομική παρεμπόδιση πράξεων που επικεινται και που θα αποτελούσαν προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας. Καινούρια είναι η διάταξη της δεύτερης παραγράφου που εξαρτά τη χορήγηση ορισμένων αστυνομικών αδειών, αναγκαίων για τη λειτουργία χώρων δημόσιας εκτελεστικής εργανών, από την προσαγωγή έγγραφης άδειας των δικαιούχων της πνευματικής ιδιοκτησίας. Μ' αυτον τον τρόπο η αστυνομία θα μπορεί να ελέγχει προληπτικώς την τήρηση του νόμου αντί να ασχολείται με τη διάληξη των παραβάσεων. Τέλος, με την τρίτη παράγραφο,

υκολύνεται η λήψη ασφαλιστικών μέτρων κατά απειλούμενων προσβολών της πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικών δικαιωμάτων.

του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Το εξηκοστό πέμπτο άρθρο προβλέπει ένα πλέγμα αστικών κυρώσεων που, κατά μέρα μέρος, θα μπορούσε να συναχθεί και από γενικές διατάξεις (Α.Κ. 59, 904, 914 κ.λπ.): αποζημιώση ικανοποίηση ηθικής βλάβης, αδικαιολόγητος πλουτισμός. Για διευκόλυνσή της αποκατάστασης της ζημιάς καθιερώνεται ρητά και η δυνατότητα εφαρμογής των διατάξεων περί διοικήσεως αλλοτρίων: αναζήπηση του κέρδους που πραγματοποίησε ο διαπράξας την αδικοπραξία, άσχετα από τη ζημία του θύματος.

Το εξηκοστό έκτο άρθρο περιέχει πις ποινικές κυρώσεις που προστατεύουν την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα. Καταβλήθηκε προσπάθεια η απαρίθμηση των αξιόποινων πράξεων να είναι όσο γίνεται πιο πλήρης. Οι ποινές αυξάνονται σημαντικά σε σχέση με εκείνες που ισχύουν σήμερα (ελάχιστο όριο ένα έτος αντί ανώτατο τριών μηνών) και φτάνουν, σε περιπτώσεις ιδιαίτερης επικινδυνότητας του δράστη ή κατ' επάγγελμα τέλεσης των προσβολών της πνευματικής ιδιοκτησίας, σε ποινές κακουργήματος. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι ακόλουθες ρυθμίσεις: α) ότι σε περίπτωση δεύτερης καταδίκης η πράξη θεωρείται ότι έγινε "κατ' επάγγελμα" με αποτέλεσμα την επιβολή ποινής στερητικής της ελευθερίας που αποκλείει την μετατροπή της σε χρηματική β) ότι, και όταν επιτρέπεται η μετατροπή, το ποσό της ορίζεται πολύ ψηλότερο από το προβλεπόμενο γενικά και γ) ότι οι χρηματικές ποινές παραμένουν σχετικά υψηλές ακόμα και αν αναγνωρισθεί η συνδρομή ελαφρυντικών περιστάσεων. Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι ορισμένες προσβολές του θητικού δικαιώματος -οι βαρύτερες και οι πιο εύκολα διαπιστώσιμες- ανάγονται σε αξιόποινα αδικήματα.

XIII. Μεταβατικές διατάξεις (κεφ. 12)

Το εξηκοστό έβδομο άρθρο περιέχει κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Η λεγόμενη "αρχή της εδαφικότητας" εγκαταλείπεται ως πολλαπλώς ξεπερασμένη και ορίζεται ως εφαρμοστέο δίκαιο της χώρας προέλευσης του έργου που είναι η χώρα της πρώτης του δημοσίευσης. Το ίδιο δίκαιο, ορίζεται με τις αναγκαίες παραλλαγές, εφαρμόζεται και στα συγγενικά δικαιώματα. Βεβαίως, αυτές οι ρυθμίσεις ιδιωτικού διεθνούς δικαίου ισχύον εφόσον το θέμα του εφαρμοστέου δικαίου ή το κρινόμενο θέμα ουσιαστικού δικαίου δεν ρυθμίζεται διαφορετικά από πις ισχύουσες διεθνείς συμβάσεις. Όπου διεθνείς συμβάσεις δεν υπάρχουν, εισάγεται και η αρχή της αμοιβαιότητας ώστε να μην παρέχεται στην Ελλάδα προστασία σε έργα που προέρχονται από χώρες που αρνούνται ανάλογη προστασία σε έργα προερχόμενα από την Ελλάδα. Τέλος καθορίζεται η έκταση εφαρμογής του δικαίου, που ορίζεται ως εφαρμοστέο, έτσι ώστε να παραμερίζονται αμφιβολίες που είχαν διεθνώς ανακάψει στο παρελθόν.

Το εξηκοστό όγδοο άρθρο περιέχει διατάξεις διαχρονικού δικαίου που εξασφαλίζουν τη μη αναδρομικότητα του νόμου και, συνακόλουθα, τη μη αναβίωση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας που έχουν σβήσει με την πάροδο του χρόνου. Επίσης προβλέπεται η εφεξής προστασία ορισμένων αντικειμένων δικαιωμάτων που είχαν δημιουργηθεί κατά το παρελθόν αλλά δεν προστατεύονται (συγγενικά δικαιώματα) ή η προστασία τους ήταν αμφιβολή (προγράμματα ηλεκτρονικών μηλογγών). Τέλος το ίδιο άρθρο επιλύει μια σύγκρουση μεταξύ συμβάσεων που έχουν καταρτισθεί στο παρελθόν και νέων νομοθετικών ρυθμίσεων με περιεχόμενο αντίθετο προς τις συμβάσεις αυτές: στις παλαιές συμβάσεις δίνεται μια προθεσμία χρήσιτος για πέντε χρόνια, μετά τα οποία εφαρμόζεται ο νέος νόμος.

Στο εξηκοστό ένατο άρθρο προβλέπεται η εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης

που λειτουργούν ήδη.

Το εβδομάκοστο αρθρό περιέχει την επιβαλλόμενη από την Οδηγία της Ε.Ο.Κ. μνεια ότι η ρυθμώση της προστασίας των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών γίνεται συμφωνα με την Οδηγία αυτή.

Τέλος το εβδομάκοστο πρώτο διάθρο περιέχει γενική ρητρά περι κατεργασης των αντιθέτων διατάξεων. είδυη απαριθμηση καταργουμένων διατάξεων και μνεια μιας διατάξης που διατρέπεται.

Αθηνα 22 Μαρτίου 1992